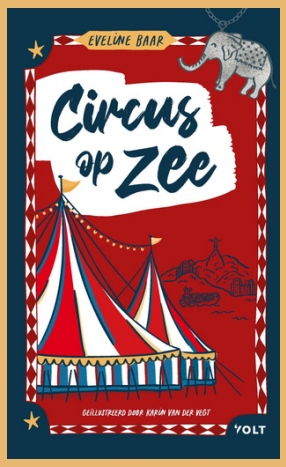
BOEK EN TIP

Geschikt voor: groep 7 en 8
Auteur: Eveline Baar
Illustrator: Karin van der Vegt
Uitgeverij: Volt
Verschenen in 2025

Samenvatting

Almelo, heden. Jula wil het liefst met haar broertje Rein en hun acrobatenfamilie optreden in het wintercircus. Maar dan zijn hun ouders plotseling zonder hen vertrokken. Samen met haar broertje zet Jula alles op alles om toch nog op te treden .

Amsterdam, 1934. Ook Lot wil met het circus mee. Ze gaat achter de optocht aan die langs hun huis trekt. Wanneer de directeur van het circus Sarrasani haar aan olifant Mandy voorstelt, is dat het begin van een vriendschap. Maar dan dreigt er gevaar voor het circus. Lukt het om de dieren en artiesten in veiligheid te brengen?

Niet luisteren

In Circus op zee wisselen heden en verleden elkaar steeds af. Het heden lees je vanuit het perspectief van Jula en het verleden vanuit Lot. Ondanks de verschillende tijden zijn beide verhalen toch onlosmakelijk met elkaar verbonden. Oplettende lezers zullen al snel doorhebben dat een van de personages in beide verhaallijnen een rol speelt. Dankzij dit personage ga je de relatie tussen beide periodes steeds beter zien. De perspectiefwisselingen zorgen ook voor spanning: na een hoofdstuk over Jula wil je weten hoe het Lot vergaat en andersom. Beide personages worden namelijk omringd door volwassenen die van alles voor hen bepalen en niet naar hen luisteren.

‘Wat ik d**óé**, maakt me de moeite waard’

PATS BOEM! educatief

BOEK EN TIP

Sarras

Auteur Eveline Baar heeft zich voor haar boek goed verdiept in de geschiedenis van circus Sarrasani. Hiervoor maakte ze onder andere gebruik van de foto's en teksten van haar opa. Deze vermenging van feiten en fictie maakt het een geloofwaardig verhaal dat je nieuwsgierig maakt naar het Duitse circus. Achter in het boek vind je naast de foto's en een artikel van Baars opa Jaap Valk ook extra informatie over Sarrasani en dierenrechten. En de auteur tipt wat je kunt doen als je, net als Lot en Jula, iets onrechtvaardig vindt. Tot slot krijg je als lezer een beter beeld van de verschillende plaatsen in het verhaal dankzij de getekende kaarten van Karin van der Vegt.

Bruinjas

Lots verhaal speelt zich af in de jaren dertig, die in Duitsland getekend werden door de opkomst van het nationaalsocialisme. Zonder te veel in detail te treden schetst Baar een duidelijk beeld van de ideologie en gevolgen van het nationaalsocialisme. Zeker de dialogen tussen Lot en de 'bruinjas' nodigen uit tot een gesprek over jezelf mogen zijn en uitsluiting. Het boek laat zien dat het uitsluiten van mensen van alle tijden is en dat dit gevaarlijke consequenties heeft. Jula en Lot laten ieder op hun eigen manier zien hoe belangrijk het is om jezelf te mogen zijn en je talenten te kunnen ontwikkelen.

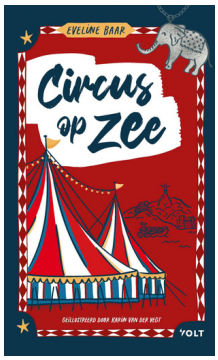
'Dit spannende en mooie verhaal is echt de moeite waard. Baar is een meester in cliffhangers bij elke perspectiefwisseling, waardoor je door wilt blijven lezen. Jula en Lot krijgen beiden te maken met vooroordelen en hebben hier een duidelijke mening over. Daarmee pleit het verhaal voor je talenten mogen ontdekken en inclusie, wat het zeer actueel maakt. Meneer Sarrasani vat dit pleidooi nog het allermooist samen: "Wees waar je ook bent, een slurf en een tent".'

CLAUDIA'S REVIEW

BOEK EN TIP

IN GESPREK

In deze les gaan de leerlingen aan slag met close reading. Deze aanpak helpt hen om de (diepere) betekenis van de tekst te doorgronden. Dit doen ze in drie sessies, die je over meerdere momenten op de dag of meerdere dagen kunt verspreiden. Hierbij worden een aantal hoofdstukken uit Circus op zee voorgelezen.

Lesdoelen

- De leerlingen denken na over anders zijn en je ergens thuis voelen.
- De leerlingen kunnen hun mening onderbouwen.

Kerndoelen Nederlands

- 4B: De leerling voert gesprekken om tot kennisopbouw, begrip of een aanpak te komen.
- 9A: De leerling toont inzicht in verhalende teksten.

Kerndoel burgerschap:

- 20B: De leerling verkent hoe die kan omgaan met diversiteit in de samenleving.

Wat heb je nodig?

- Boek *Circus op zee*
- Kopie (foto's) van een deel van Lots hoofdstuk (p. 140-142) per tweetal
- Eventueel een markeerstift per tweetal

Voorbereiding
Print de kopieën van het hoofdstuk van tevoren.

1. Anders zijn

In het boek wisselen twee verhaallijnen elkaar af: die van Lot en Jula. Schrijf beide namen van de personages op het bord. Lees vervolgens Lots hoofdstuk (p. 25-31) en Jula's hoofdstuk (p. 32-38) voor. Vraag de leerlingen wat ze over beide personages te weten zijn gekomen. Hoe zien de personages eruit? Welke eigenschappen passen bij hen? Schrijf de bevindingen van de leerlingen in steekwoorden op het bord.

Ga ook in op de relatie die de personages met anderen hebben. Hebben de leerlingen het idee dat de personages erbij horen? Door welke passages in het boek denken ze dat? Kom samen tot de conclusie dat Jula en Lot zich anders lijken te voelen. Vraag: wat gebeurt er in beide hoofdstukken waardoor ze zich anders voelen? Worden er bepaalde woorden gebruikt die dit anders-zijn benadrukken? Welk gevoel roept dit bij de leerlingen op?

2. Bruinjas

Blik samen met de leerlingen kort terug op wat de leerlingen over Lot en Jula te weten zijn gekomen. Hoe komt het volgens hen dat ze zich anders voelen? Wat wordt er gezegd en gedaan in het verhaal? Lees dan Jula's hoofdstuk (p. 61-67) voor. Grote Oma gaat in gesprek met Reins juf. Hoe denken de leerlingen over dit gesprek? Wat vinden ze van de reactie van de juf? Hoe voelt Rein zich na dit gesprek?

BOEK EN TIP

‘Wees waar je ook bent, een slurf en een tent’

Maak tweetallen en deel de kopieën van Lots hoofdstuk (p. 140-142) uit. Geef de leerlingen twee leesvragen mee:
-Hoe benadrukt de ‘bruinjas’ dat Lot anders is? Welke woorden gebruikt hij? Welke ideeën heeft hij over mensen zoals Lot?
-Hoe reageert Lot op de bruinjas? Welk gevoel past hierbij?

Laat de leerlingen voor hen belangrijke woorden of zinnen eventueel arceren. Bespreek daarna samen de bevindingen van de leerlingen. Vraag ze welk gevoel dit gesprek bij hen oproept. Wat vinden ze van Lots reactie?

3. De ‘ideale’ baas

Herhaal kort wat er tijdens het gesprek tussen Lot en de bruinjas is gezegd en welk gevoel dit bij de leerlingen opriep. Lees dan Lots hoofdstuk (p. 169-176) voor. Lot praat opnieuw met de bruinjas. Wat wordt er deze keer door beide personages gezegd? Welke verschillen zien de leerlingen tussen dit gesprek en het eerdere gesprek? Welk gevoel past bij Lots reactie? Welk gevoel krijgen ze hier nu bij?

Praat ook over de nieuwe wereld waarin Lot gaat wonen. Wat verwacht ze van die wereld? Gaat Lot zich volgens jou thuis voelen daar? Wat heb je nodig om jezelf ergens thuis te voelen?

Lees tot slot Jula’s hoofdstuk (p. 177-187) voor. Welk gevoel roept dit hoofdstuk bij je op? Waar voelen Jula en Rein zich echt thuis? Waardoor voelen ze zich hier thuis?
Bespreek ook de laatste zin van dit hoofdstuk: ‘Want waar ter wereld ik ook ben, ook ik kan altijd een slurf zijn en een tent.’ Hoe denken de leerlingen over deze uitspraak? Wat heeft dit te maken met je ergens thuis voelen? (Lees eventueel p. 151 nog eens voor als de leerlingen de betekenis van de uitspraak niet precies meer weten.)

Sluit af door te vertellen dat er verschillende dingen nodig zijn om je ergens thuis te voelen, maar dat een van de belangrijkste is dat je jezelf mag zijn.

Nog meer gespreksonderwerpen

- **De structuur van het boek (Nederlands)**
  - Door wiens ogen kijk je naar de gebeurtenissen? Hoe weet je dat?
  - Wat kom je daardoor over de personages te weten?

- **Het nationaalsocialisme (geschiedenis)**
  - Lees het gesprek tussen Jula en de 'bruinjas' nog eens. Wat voor ideeën heeft de bruinjas? Hoe denkt Jula hierover? En hoe denken de leerlingen hierover?
  - Wat voor beeld hebben de leerlingen van 1934? Wat gebeurde er toen? Wie zou de rijkskanselier in het verhaal zijn? Waar hebben zijn ideeën uiteindelijk toe geleid?

- **Circus Sarrasani (geschiedenis)**
  - Wat kom je in het verhaal te weten over het circus? En achter in het boek? Welk gevoel roept het bij de leerlingen op dat dit circus echt bestaan heeft?
  - Wat zien de leerlingen op de foto's? Is hun beeld van het circus hierdoor veranderd? En hoe ziet het circus van nu eruit? Welke verschillen en overeenkomsten zijn er?
  - Wat willen de leerlingen nog weten over het circus? Zoek eventueel samen nog meer informatie op.

- **Vluchten (burgerschap)**
  - Waarom vlucht het circus naar Rio de Janeiro? Welk gevoel krijgen de leerlingen bij vluchten? Wat zijn nog meer redenen om te vluchten?

- **Dierenrechten (burgerschap)**
  - Welke rol hebben de dieren in het circus in Lots verhaal? En in het verhaal van Jula?
  - Wat vind je ervan dat er nu geen dieren meer mogen optreden in het circus? Hoe zouden de dieren het gevonden hebben, denk je?

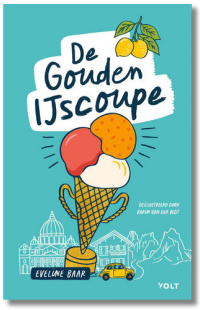
Verwerkingsopdrachten

- De leerlingen vergelijken het leven van Jula en Lot. Stel vragen als: wie kookt er voor beide personages? Hoe gaan de kinderen ergens heen (taxi, eenwieler, auto)? Bij wie wonen de personages? Hebben ze broers/zussen? Wat zijn hun hobby's? De leerlingen verbeelden het leven van Jula en Lot op een vel A3-papier. Praat samen over de verschillen en overeenkomsten.
- Laat de leerlingen een circuspaspoort voor zichzelf maken, het hun leeftijd, lengte, een getekende pasfoto én hun verborgen talent. Dit kan zijn 'grapjes maken', maar bijvoorbeeld ook 'goed luisteren'. Tot slot beschrijven ze welke rol ze in een modern circus zouden hebben.
- Organiseer een korte discussie over de stelling: dieren horen bij het circus. Verdeel de leerlingen in twee groepen. De ene groep kruipt in de huid van mensen uit 1934 en bedenkt argumenten vóór dit standpunt. De andere groep, de mensen uit het heden, bedenkt tegenargumenten.

BOEK EN TIP

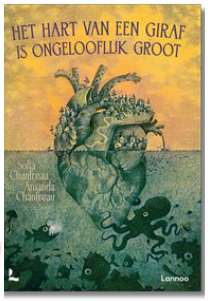
Deze boeken passen bij de thema's 'geschiedenis', 'anders zijn' en 'het circus'

- ·*De Gouden IJscoupe* (2024), ook van Eveline Baar, gaat over Vito die in Italië op zoek gaat naar een eeuwenoud ijsrecept. Ook in dit verhaal worden feit en fictie gecombineerd en duik je in de geschiedenis.
- ·*Onze lange reis met een hoofd in de koffer* (2026) van Marlene Rebel en Lucinda Vos, waarin Matje met haar zusje Kee, vriend Puf en aapje Toets een nieuw begin willen maken in Amerika. Dit verhaal speelt zich ook in het verleden af (1901) en de kinderen komen uiteindelijk bij een circus terecht.
- ·*De brieven van Mia (2017)* van Astrid Sy, over Laila die samen met haar gezin in een asielzoekerscentrum woont nadat ze gevlucht zijn uit Syrië. Op zolder van de norse meneer Cohen vindt ze brieven over de Joodse Mia, die in verzet komt tegen de Duitsers. Laila wil achterhalen wat er na de oorlog met Mia gebeurd is.
- ·*Het hart van een giraf is ongelooflijk groot (2024)* van Sofia Chanfreau en Amanda Chanfreau, waarin Vega de wereld net iets anders ziet dan anderen. Een mooi verhaal over anders zijn, waarbij ook Vega bij een circus terechtkomt. Al is dat circus wel erg bijzonder…

PATS BOEM! educatief